



Role of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan in regulatory activities: legislation and practice

Davronbek URAZBAEV¹

Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

15 January 2021

Accepted 20 January 2021

Available online

10 February 2021

ABSTRACT

The article analyzes the role of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan in rule-making activities, current legislation in the rule-making sphere, shortcomings of state bodies in rule-making and practical problems associated with legal expertise of draft normative legal acts.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

Rule-making
Legislative acts
Legal expertise
Legislative practice
The quality of draft regulations
Systematization of legislation

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг норма ижодкорлиги фаолиятидаги роли: қонунчилик ва амалиёт

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:
Норма ижодкорлиги
Қонунчилик хужжатлари
Хуқуқий экспертиза
Қонунчилик амалиёти
Норматив-хуқуқий
хужжатлар
лойиҳаларининг сифати
Конунчиликни
тизимлаштириш

Мақолада Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг норма ижодкорлиги фаолиятида тутган ўрни, норма ижодкорлиги соҳасида амалдаги қонунчилик, давлат органларининг норма ижодкорлиги фаолиятидаги камчиликлари ва норматив-хуқуқий хужжатлар лойиҳаларининг хуқуқий экспертизаси билан боғлиқ амалиётдаги муаммолар таҳлил қилинган.

¹ Head of the Department of Criminal, administrative and social legislation of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Tashkent, Uzbekistan

E-mail: d.urazbayev@adliya.uz

Роль Министерства юстиции Республики Узбекистан в нормотворческой деятельности: законодательство и практика

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Норматворчество
Акты законодательства
Правовая экспертиза
Законодательная практика
Качество проектов нормативно-правовых актов
Систематизация законодательства

В статье проанализированы роль Министерства юстиции Республики Узбекистан в нормотворческой деятельности, действующее законодательство в сфере нормотворчества, недостатки государственных органов в нормотворческой деятельности и практические проблемы, связанные с правовой экспертизой проектов нормативно-правовых актов.

Белгиланган кенг кўламли ислоҳотларнинг муваффақиятли амалга оширилиши маълум даражада ўтган йилларда шаклланган қонунчилик базасига, шунингдек, норма ижодкорлиги жараёни сифатига боғлиқ.

Ушбу йўналишда мавжуд бўлган камчиликлар турли соҳалардаги ижтимоий муносабатларни тарқоқ ҳолда тартибга солиш салбий амалиётининг давом этишига олиб келмоқда, бу эса ҳуқуқий коллизиялар, ҳуқуқни қўллашда турлича талқин қилиш ва мураккабликлар юзага келишига сабаб бўлмоқда.

Бугунги кун воқелиги тизимли муаммоларга тезкорлик билан муносабат билдиришни талаб қиласи, уларнинг ечимлари йўқлиги мамлакатда олиб борилаётган ислоҳотларда акс этмоқда. Бирок, бу борада қўлланилаётган норма ижодкорлиги ёндашуви қонун ҳужжатларининг мамлакат иқтисодиёти тармоқларига таъсирини баҳолаш заруриятини ҳисобга олмаяпти ҳамда жамоатчилик фикрини инобатга олган ҳолда фуқароларнинг ҳаёти ва фаровонлигини яхшилашга доир вазифаларга эришишни таъминламаяпти[1].

Адлия органларини “Оидона қонунларни қабул қилиш, жамиятда қонунга ҳурмат рухини қарор топтириш – демократик ҳуқуқий давлат қуришнинг гаровидир” деган концептуал ғояни ҳаётга татбиқ этишга қаратилган ягона давлат ҳуқуқий сиёсати амалга оширилишини таъминлайдиган профессионал хизматга айлантириш адлия органлари фаолиятининг устувор йўналишларидан бири этиб белгиланган[2].

Ўз навбатида, Адлия вазирлиги фаолиятининг асосий мақсади замонавий ҳуқуқий тизимни яратиш, ҳуқуқий давлатнинг илғор стандартлари ва тамойилларини жорий этиш, давлат бошқарувининг самарали моделига ўтишни ҳуқуқий таъминлашдан иборатdir.

Таъкидлаш лозимки, ҳуқуқ ижодкорлигига ижтимоий-иқтисодий муносабатларни тартибга солишнинг комплекс ёндашувини жорий этиш талаб этилади.

Сўнгги йилларда давлат органларининг норма ижодкорлиги фаолиятида кескин ўсишни кузатиш мумкин.

Масалан, Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасига 1991 йилдан бошлаб қабул қилинган ҳужжатлардан **30 мингдан зиёд**

хужжатлар жойлаширилган бўлса, охирги 2 йил ичидаги қабул қилинган хужжатлардан миллий базасига **5 700** дан ортиқ хужжат жойлаширилган. Бу умумий жойлаширилган хужжатларнинг **19** фоизини ташкил этади.

Бу рақамлар нимани англатади, бу дегани хуқуқий майдонимизда жуда катта жараён юз бермоқда.

Маълумки, “Норматив-хуқуқий хужжатлар тўғрисида”ги Қонунда норматив-хуқуқий хужжат лойиҳаси хуқуқий экспертизадан ўтказилиши шартлиги белгилаб қўйилган.

Ўз ўрнида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 апрелдаги ПҚ-3666-сон қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги тўғрисида низомга асосан, ягона давлат хуқуқий сиёсатини юритиш, хуқуқ ижодкорлиги фаолиятини мувофиқлашириш ва самарадорлигини ошириш, қонунлар ва бошқа норматив-хуқуқий хужжатларнинг ижроси бўйича давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятини мувофиқлашириш ва услубий раҳбарликни амалга ошириш Адлия вазирлигининг вазифаларидан бири этиб белгиланган[3].

Бунинг механизми эса, норматив-хуқуқий хужжатлар лойиҳаларининг хуқуқий экспертизаси жараёнида намоён бўлади.

Бу борадаги Россия Федерацияси эксперталарининг фикрига кўра, норматив-хуқуқий хужжатлар лойиҳасининг хуқуқий експертизаси Россия Федерацияси Адлия вазирлиги ва унинг худудий органлари хуқуқий макон бирлигини таъминлаш фаолиятининг ажралмас қисмидир. Норматив-хуқуқий хужжат лойиҳасининг хуқуқий (илмий-хуқуқий) експертизаси муҳим восита ва тўғри илмий, хуқуқий савиянинг ва умуман, бўлажак хуқуқий хужжат сифатининг ишончли кафолати бўлиб хизмат қиласи[4].

Ишлаб чиқилаётган лойиҳаларининг сони йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. Бу эса, уларнинг сифатига ўз таъсирини ўтказмай қолмайди.

Ҳозирги кунда қонунчиликни такомиллашириш жараёни норматив-хуқуқий хужжатларни содда қабул қилишдан кўра, қонун ижодкорлигига сифат жиҳатидан янги ёндашувлардан фойдаланишни тақозо этади.

Бу қонунчиликни тизимлаширишнинг турли усуллари ва тартибга соловчи массивнинг тизимли сифатини яхшилайдиган бошқа процедураларнинг долзарблигини белгилайди. Хусусан, жамиятнинг қонун ижодкорлиги жараёнига таъсир этиш механизмини такомиллашириш, жисмоний ва юридик шахсларнинг бу жараёнда иштирок этишининг амалий усулларини белгилаш зарурати мавжуд бўлиб, улардан бири сифатида ташаббускорлик институтини янада ривожлантириш мақсадга мувофиқдир[5].

Албатта, давлат органлари фаолиятида ташаббускорлик институти йилдан йилга ривожланиб бормоқда.

Бироқ, умумий тусга эга бўлган қонунларнинг кўплиги, уларни амалга оширишнинг муайян механизмисиз айrim қарорларнинг қабул қилиниши, умуман давлат ва жамият ривожига акс таъсир кўрсатади, ижтимоий муносабатларни асосан қонуности хужжатлари билан тартибга солишга олиб келади. Натижада тизимлилик тўлиқ таъминланмасдан, хужжатлар сонининг сунъий ошишига сабаб бўлади.

Рақамларга юзлансак, **2020** йил давомида Адлия вазирлигига хуқуқий экспертизадан ўтказиш учун **2 463** та норматив-хуқуқий хужжатлар лойиҳалари келиб тушган бўлса, улардан **2 259** таси (92 фоиз) хуқуқий экспертизадан ўтказилган, **204** таси

эса (8 фоиз) “Норматив-хуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Қонун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 26 августдаги ПФ-5519-сон Фармони билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси Регламенти ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 22 марта 242-сон қарорига талабларига зид бўлганлиги боис, экспертизадан ўтказилмасдан қайтарилиган.

Хуқуқий экспертизадан ўтказилган норматив-хуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг **1 520 таси (67 фоиз)**га розилик имзоси қўйилган бўлса, **739 таси (33 фоиз)**га мақсадга мувофиқ эмаслиги тўғрисида хулоса берилган (розилик имзоси қўйилмасдан, эътиrozлар билан қайтарилиган).

Шунингдек, Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказиш учун тақдим этилган **504 та** идоравий ҳужжатнинг **40 фоизи** қонун ҳужжатлари талабларига зидлиги туфайли уларни давлат рўйхатидан ўтказиш рад этилган.

Бундан ташқари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг **177 та** қарорлари ҳудудий адлия органлари томонидан ҳуқуқий экспертизадан ўтказилмасдан қабул қилинганлиги боис бекор қилинган.

Бу каби ҳолатларга нима сабаб бўлмоқда. Бир сўз билан айтганда, давлат органлари томонидан юқоридаги каби ҳолатларга йўл қўйилаётганлиги, бу йўналишдаги фаолият бўйича юридик хизмат сифати ва самарадорлигининг янада оширилишини, вазирлик ва идоралар раҳбарлари томонидан қатъий назорат чораларининг кучайтирилишини тақозо этади.

Зеро, норматив-хуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини пухта ва сифатли ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш нафақат адлия органларига, балки уларни ишлаб чиқувчи органнинг юридик хизматига ҳам юклатилган.

Келгусида сифатли норматив-хуқуқий ҳужжат қабул қилиниши ҳам унинг лойиҳа пайтидаги сифатли тайёрланишига, сифатли экспертизадан ўтказилишига боғлик, албатта.

Бу борада, соҳа мутахассислари хусусан, А. Брижинский сифатли норматив-хуқуқий ҳужжат мезонларини қўйидаги гуруҳларга ажратади:

юридик-техник жиҳатлар (норматив-хуқуқий ҳужжатнинг қонунчилик техникаси талабларига жавоб бериши);

сиёсий жиҳатлар (норматив-хуқуқий ҳужжатнинг давлат манфаатлари ва давлатда мавжуд сиёсий режимга мувофиқлиги);

иқтисодий жиҳатлар (норматив-хуқуқий ҳужжатнинг зарур ресурслар билан таъминланганлиги, уни амалга ошириш учун зарур харажатларнинг мавжудлиги);

бошқарув жиҳатлари (норматив-хуқуқий ҳужжатни амалга ошириш методлари, бошқарув қоидаларига риоя қилиш, коррупцияга қарши ҳолатлари);

ижтимоий жиҳатлар (ижтимоий муносабатларни тартибга солиш даражаси ва ҳ.к.)[6].

Шунингдек, С. Поленинанинг фикрига кўра, норматив-хуқуқий ҳужжатнинг сифати унинг ижтимоий ҳақиқатга мувофиқлик даражаси ва нормадан кўзланган мақсадни рўёбга чиқариш мақсадида ижтимоий муносабатларнинг тартибга солинишини таъминлаш даражасига боғлиқдир[7].

Бундан ташқари, А. Ильиннинг фикрича, норматив-хуқуқий ҳужжатнинг сифатини баҳолашда қуйидагиларга эътибор қаратиш керак:

қонун ҳужжатининг “қонунийлиги”, яъни унинг Конституцияга ва бошқа қонунларга, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган нормалари ва принципларига мувофиқлиги;

қонун ҳужжатининг фундаменталлиги, яъни унда энг муҳим, базавий, асосий ижтимоий муносабатларнинг тартибга солинганлиги;

қонун ҳужжатининг тизимлилиги, яъни унинг ички мувофиқлаштирилганлиги (унда белгиланган ҳуқуқий нормаларнинг зиддиятлардан ҳоли эканлиги) ва ташқи мувофиқлаштирилганлиги (бошқа қонунлар ва қонуности ҳужжатлар билан унинг ўзаро яқин алоқаси, зиддиятлардан ҳолилиги, бўшлиқлар ва бошқа нуқсонлар йўқлиги);

қонун ҳужжатининг техник-юридик жиҳатдан таъминланганлиги, яъни унда қонунчилик техникаси қоидаларидан тўғри фойдаланилганлиги[8].

Демак, қайд этилган хусусиятлар норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳуқуқий экспертизадан ўтказишида эътибор бериладиган жиҳатларга ўхшашибди.

Шу боис, ушбу муаллиф норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг сифати ва бундай ҳужжатни ҳуқуқий экспертизаси тушунчаларини деярли бир хил мазмунда талқин этади.

Бу борада С. Жинкин эса бошқача, яъни ҳуқуқий нормаларнинг потенциал ва реал самарадорлигини фарқлаш ёндашувини таклиф этган[9].

Бунда потенциал самарадорлик ҳуқуқ ижодкорлиги доирасида кузатилади ва ижтимоий ривожланиш эҳтиёjlари қонун чиқарувчи томонидан ҳисобга олинганлигига, ҳуқуқий тартибга солиш предмети ва методлари тўғри танланганлигига, қонунчилик техникаси қоидаларига риоя этилганига боғлиқ бўлади. Реал самарадорлик эса, ҳуқуқни қўллаш соҳасида кузатилади ва у ёки бу кўрсатмаларнинг моддий ва ташкилий ресурслар билан таъминланганлигига, қабул қилинган нормалар жамоатчилик фикри билан мос келишига, ҳуқуқни қўлловчи органлар фаолиятига боғлиқ бўлади. Зотан, ҳар қандай давлатда демократия ва халқнинг фаровонлиги унинг ҳудудида ҳуқуқ-тартиботнинг нечоғли ўрнатилганига боғлиқдир[10].

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг ижроси бўйича давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятини мувофиқлаштириш ва услубий раҳбарликни амалга ошириш вазифасини амалга оширишда Адлия вазирлиги томонидан уларнинг фаолияти тизимли равишда ўрганиб борилади.

Ўрганишлар давомида норма ижодкорлиги фаолиятида улар томонидан йўл қўйилаётган тизимли камчиликлар таҳлил қилинади.

Қонунчилик амалиётида давлат органларининг норма ижодкорлиги фаолиятида учрайдиган қуйидаги тизимли муаммоларни келтириш мумкин:

лойиҳаларда кўтарилган муаммолар, чуқур таҳлил қилинмаяпти ва таклиф этилаётган янги механизmlарни ҳуқуқни қўллаш амалиётига таъсири баҳоланмаяпти. Хорижий тажриба етарлича ўрганилмаяпти;

энг муҳим ижтимоий муносабатларнинг қонун ҳужжатлари билан эмас, балки қонуности ҳужжатлари билан тартибга солиниши амалиёти кучаймоқда;

миллий қонунчиликда қонуности ҳужжатларининг кўплиги қонунларнинг юридик кучини қадрсизланишига сабаб бўлмоқда;

қонунлардаги нормаларнинг қонуности хужжатларида тақрорланиши хуқуқий тартибга солиш юкини қўпайтирмоқда ва хуқуқни қўллаш амалиётини қийинлаштирмоқда;

соҳани тартибга солувчи хужжат бўла туриб, айнан шу масалада янги хужжатлар ишлаб чиқиляпти;

қонунларда амалга оширишнинг хуқуқий механизмлари билан таъминланмаган қатор ҳаволаки нормалар мавжуд;

қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида умумий тусдаги, ҳаракатсиз ва хуқуқни қўллаш амалиётига таъсир этмайдиган қонун ҳужжатлари мавжуд;

давлат органлари фаолиятини тартибга солувчи хужжатларнинг кўплиги, қонуности ҳужжатлари сонининг сунъий ошишига сабаб бўлмоқда;

вазирлик ва идоралар ўзларининг ваколат доирасида ҳал қиладиган масалалар бўйича ҳам ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишишмоқда.

давлат органлари томонидан лойиҳаларни иқтисодий, молиявий, илмий ва бошқа турдаги экспертизаларини ўтказишида сусткашликка йўл қўйилмоқда;

ҳокимлар қарорларида амалдаги қонун ҳужжатлари нормаларига зид қоидалар ўрнатилган. Ҳокимликлар томонидан уларнинг фаолияти ва қарорларни қабул қилиш жараёнларининг очиқлиги таъминланмаётгандиги натижасида фуқаролар қабул қилинаётган ҳужжатлардан беҳбар қолиб кетишишмоқда.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ҳозирда Адлия вазирлигига юклатилган қонун ҳужжатларидағи хуқуқий нуқсонларни, коррупцияга, бошқа хуқуқбузарликларни содир этишга шарт-шароит яратувчи, шунингдек жисмоний ва юридик шахслар учун ортиқча маъмурий ва бошқа чекловларни жорий этувчи қоидалар ва нормаларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш чораларини кўриш функцияси домий равишида амалга оширилмоқда.

Норма ижодкорлиги соҳасининг энг асосий бўғинларидан бири, бу конунчиликни тизимлаштиришdir.

Ушбу соҳасида қонун ҳужжатларининг тарқоқлиги амалиётда уларни тушунишни қийинлаштиришга, хуқуқий тафовут ва коллизияларга, ҳаддан ташқари тартибга солиш ва бюрократияга замин яратади.

Мамлакатда сўнгги уч йилда амалга оширилган ислоҳотлар институционал-хуқуқий базани янгилашни, амалга оширилаётган чуқур ўзгаришларни инобатга олган ҳолда эскирган ва ўз аҳамиятини йўқотган нормаларни бекор қилишни тақозо этади.

Умуман бугунги жамиятимизда, ривожланишимиз босқичига нисбатан қонун ҳужжатлари сони кўп, уларни тизимлаштиришнинг вақти келди.

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, жорий йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўз аҳамиятини йўқотган қонунчилик ҳужжатларини қайта кўриб чиқиши тизимини жорий этиш орқали мамлакатда ишбилармонлик муҳитини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида” Фармони[11] қабул қилинди.

Ушбу Фармон билан мамлакатимиз тарихида илк бор амалдаги қонуности ҳужжатлари ялпи хатловдан ўтказилиб, асосан **500 га яқин** Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳужжатлари бекор қилинди. Ҳукуматнинг **2 мингдан ортиқ ўз аҳамиятини** йўқотган қарорлари танқидий қайта қўриб чиқилиб, тегишли ҳужжатларни бекор қилиш бўйича таклифлар Вазирлар Маҳкамасига киритилди.

Бу каби ишларни давом эттириш ҳар доим долзарб масала бўлиб қолади. Чунки, қонунчиликни тизимлаштириш институти – норма ижодкорлиги ривожининг институционал асосларидан бири ҳисобланади.

Шунинг учун, қонунчиликни тизимлаштиришда комплекс ёндашувни таъминлаш мақсадида тегишли соҳаларни тартибга соловчи норматив-хукуқий ҳужжатларни яхлит қонунга бирлаштириш ҳамда давлат органлари ва идораларининг фаолиятини тартибга соловчи норматив-хукуқий ҳужжатларни тизимлаштириш ишларини доимий амалга ошириш зарур.

Шу билан бирга, ҳар бир давлат органи муайян соҳани такомиллаштириш бўйича тегишли норматив-хукуқий ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқишида, умуман, ўзининг норма ижодкорлиги фаолиятида қўйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратиш зарур:

энг муҳим ижтимоий муносабатларнинг “қонунлар” билан тартибга солиш амалиётига тўлиқ ўтиш;

соҳаларни тартибга соловчи қонунчилик ҳужжатларини соҳалар кесимида инкорпорация (консолидация) қилиш орқали тўғридан-тўғри амал қилувчи яхлит қонунларга бирлаштириш;

хукуқни қўллаш амалиётига таъсир этмайдиган ва амалда ўз аҳамиятини йўқотган қонун ҳужжатларини тўлиқ хатловдан ўtkазиш ва аниқланган қонун ҳужжатларини бекор қилинишини таъминлаш чораларини кучайтириш;

давлат органлари фаолиятини тартибга соловчи норматив-хукуқий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиши ҳамда улар фаолиятларининг асосий йўналишлари, ваколатлари, вазифа ва функциялари, хукуқлари ва мажбуриятларини ягона ҳужжат билан белгилаш;

давлат органлари томонидан кўтарилаётган масалалар ёки муаммолар юзасидан алоҳида норматив-хукуқий ҳужжат лойиҳаси ишлаб чиқмасдан, уларни қонун ҳужжатларида назарда тутилган амалдаги нормалар ва маъмурий тартиб-таомиллар орқали ўз ваколатлари доирасида ҳал қилиш тартибига қатъий амал қилиш;

маҳаллий ижроия ҳокимияти органлари томонидан қабул қилинаётган норматив-хукуқий тусдаги қарорларни адлия органларидан мажбурий равишда хукуқий экспертизадан ўtkазилиши ҳамда уларнинг ижобий холосаси бўлган тақдирдагина ушбу норматив-хукуқий ҳужжатларнинг қабул қилиниши жараёнининг доимий назоратини кучайтириш мақсаддага мувофиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” 2018 йил 8 августдаги ПФ-5505-сон Фармони. // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.08.2018 й., 06/18/5505/1639-сон.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Давлат хукуқий сиёсатини амалга оширишда адлия органлари ва муассасалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2018 йил 13 апрелдаги ПФ-5415-сон Фармони. // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 14.04.2018 й., 06/18/5415/1072-сон.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги фаолиятини янада такомиллаштиришга доир ташкилий чора-тадбирлар

тўғрисида” 2018 йил 13 апрелдаги ПҚ-3666-сон қарори. // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 14.04.2018 й., 07/18/3666/1073-сон.

4. Манохин В.Г. Организация правотворческой деятельности в субъектах Российской Федерации: учебник. Сара-тоб: Изд-во ГОУ ВПО СГАП, 2002. С.109.

5. Калинин С.А. Проблемы нормотворческой инициативы в Республике Беларусь // Теория и практика реализации субъективных прав физических и юридических лиц: материалы Междунауч.-практ. конф., 6-7 дек. 2001 г., Минск / Отв. ред. И.Н. Колядко. – Минск: БГУ, 2003.-С. 15-18.

6. Брыжинский А.А., Лукьянов А.А. Технико-юридические критерии качества законодательного акта. // Государство и право. Юридические науки. – 2011.-№1.– С.70-74.

7. Поленина С.В. Качество закона и эффективность законодательства. / Под ред. Куник Я.А. – М., ИГИП РАН, 1993. – С. 7.

8. Ильин А.В. Оптимизация правотворческой деятельности в современной России (вопросы теории и практики) / под ред. С.А. Комарова. – СПб., 2005. – С. 82.

9. Жинкин С.А. Некоторые проблемы видов эффективности норм права / Журнал российского права. – 2004. – №2. – С. 16.

10. Бердияров Ш.Н. Икки палатали парламент шароитида қонунчилик техникаси (назария, методология, амалиёт). Юрид. фан. номз. илм. дар. олиш учун ёзил. дисс. – Тошкент, 2009. – Б. 15.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўз аҳамиятини йўқотган қонунчилик ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш тизимини жорий этиш орқали мамлакатда иш билармонлик муҳитини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида” 2020 йил 27 сентябрдаги ПФ-6075-сон Фармони. // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 28.09.2020 й., 06/20/6075/1330-сон.